

МУАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҲ

Илимий-методикалық журнал

2023

2/3-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоғарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хам хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

2/3-сан 2023

апрель-май

Шөлкемлестіріушілер:

*Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендіріу Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы*

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Асқарбай НИЯЗОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Сабит НУРЖАНОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Ерполат АЛЛАМБЕРГЕНОВ	Нуржан МАТЧАНОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Шукурилло МАРДОНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Арзы ПАЗЫЛОВ
Умида БАҲАДИРОВА	Барлықбай ПРЕНОВ
Фархад БАБАШЕВ	Қаххор ТУРСУНОВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Нурзода ТОШЕВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Тажибай УТЕБАЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ	Амангелди КАМАЛОВ
Алишер ЖУМАНОВ	Ризамат ШОДИЕВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Умида ИБРАГИМОВА	Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Гавхар ЭЩАНОВА

МАЗМУНЫ

ТИЛ ХАМ ЭДЕБИЯТ

Yusupov I. K. Joqari klasslarda poeziyalik shigarmalardi oqitiw texnologiyalari	6
Sattarova D. H. Holat bildiruvchi sifatlar ma'nolarini faollashuvi	11
Boqiyeva R. B. Ingliz tilida gapirishga o'rgatishning mazmuni	18
Quychiyeva Z. I. Frazeologik birliklarning ayrim xususiyatlari	25
Mustafaqulova H. A. Activities for organizing communicative language teaching	29
Mustafaqulova H. A. learning different contexts in teaching second language	32

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Xakimova D. M. Innovatsion salohiyat modeli o'qituvchi faoliyatining asosi sifatida	36
Абдуҷаббарова М., Давлатов О. Маърифат дарғалари асарларида маданиятнинг тарбиявий аҳамияти талқини	44
Quychiyeva Z. I. Ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish va integratli maqsadlar	50
Fayzullayeva A. S., Mamarizayeva F. Z. Chet tillarni masofaviy o'qitishda interfaol usullardan foydalanish qulayliklari va unda yuzaga keladigan muammolar	55
Yakubov F. U. Shaxs tashkilotchilik qobiliyati muammosining xorij va O'zbekistonda ilmiy o'rganilganligi	61
Boqiyeva R. B. Fan va texnika yangiliklari kechalarini o'tkazish metodikasi	66
Fayzullayeva A. S., Mamarizayeva F. Z. Masofaviy ta'lim tushunchasi va masofaviy o'qitish jarayonining o'ziga xos tomonlari va afzalliklari	71
Yakubov F. U. Xorij psixologiyasi tadqiqotlarida shaxsning kommunikativ xususiyatlari muammosining ilmiy o'rganilganligi	76
G'aniyeva A. T. O'qituvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	83
Ismoilova Sh. Umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchilarning kasbiy innovatsion kompetentligini takomillashirishning pedagogik asoslari	89
Inoyatov I. Sh. Касбий таълим (сув хўжалиги ва мелиорация) таълим йўналишлари талабаларини инновацион ёндашув асосида касбий фаолиятга тайёрлашнинг дидактик шарт - шароитлари	94
Джалилов Х. Х. Касбий маданиятини ривожлантиришда темир йўл муҳандислиги йўналиш талабаларининг педагогик шарт-шароитлари	100
Боқиев Х. Педагогика олий таълим муассасаларида кафедра профессор-ўқитувчиларнинг илмий-методик тайёргарлигини ривожлантириш	105
Мамажонов О. Т. Bo'lajak o'qituvchining ma'naviy kompetentligini rivojlantirish yo'llari	109
Эшмуродов О. Н. Кластерли таълим шароитида умумтаълим мактаб ўқувчиларининг ўқув ва билиш фаолиятини ривожлантиришга методологик ёндашувлар	117
Ergasheva F. A. Oliy ta'lim muassasalarida chet tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar va ulardan foydalanish	122
Атаханова С. О. “Муҳандислик чизмачилиги” фанида стандартларнинг қўлланилиши	128
Ergasheva F. A. Ingliz tili leksikasini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	134
Ayslanbekova I. F. O'qituvchining o'quvchilar bilan ishlashida dars o'tish usullariga psixologik yondashuv	139
Ayslanbekova I. F. O'quv- tarbiya jarayonini tashkil etishning ilmiy psixologik adabiyotlarda o'rganilishi	146
Ibragimov X. X. Tasviriy san'at mashg'ulotlarida o'quvchilarni mavzu asosida kompozitsiya ishlashga o'rgatish	151
Ko'kiyev B. B. Muhandislik grafikasi fanlarini o'qitishda zamonaviy texnologiyalarini o'rni	157
Muxtarova L. A. Ekologik xavfsizlik madaniyatini shakllantirish omillari	160

Ismatov U. Sh. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida grafik materiallarda tasvirlar bajarishga o'rgatish texnologiyalarini takomillashtirish	169
Ko'kiyev B. B. Muhandislik grafikasi fanlarini restavratsiya ishlarida qo'llanilishi	175
Ortiqova N. A. Pedagogik innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etishning tashkiliy asoslari	179
Ortiqova N. A. O'qituvchini innovatsion faoliyatga tayyorligini tashxis qilish diagnostikasi metodlari	187
Rustamov L. X. Uzlüksiz pedagogik amaliyotni tizimlashtirish	191
Raxmatov U. E., Xolmurodova O. S. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarini tayyorlashda foydalaniladigan masala va mashqlarni tanlash mezonlari va ko'rsatkichlari	195
Zayniyev S. I. Biopolimerlar mavzularini o'qitishda olimpiada masalaridan foydalanishning o'ziga xos jihatlari	201
Мирзаева Н. И. Биология дарсларида ўқувчиларнинг тадбиркорлик кўникмаларини такомиллаштириш методикаси	206
Ergasheva G. S., Umarova M. N. Biologiya darslarida raqamli raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	212
Гаффаров А. М. Ўзлүксиз касбий ривожланиш тизимида педагогнинг мустақил таълими ва унинг ташкилий жиҳатлари	220
Xonnazarova S. Individual ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish	227
Xidirov F. F. Ta'limda tolerantlik munosabatlarining metodologik aspektlari	232
Sarimsoqova S. M. Raqamli ta'lim sharoitida biologiya darslarida o'quvchilarning kompetensiyalarini shakllantirish kontekstlari	236
Kadirova Sh. Biologiya ta'limida qo'llaniladigan kompetentli yo'naltirilgan texnologiyalar tasnifi	2417
Жалилова Н. Т. Имом Ғаззолий илгари сурган таълимий ғоялар дидактик қадрият сифатида (Я.А Коменский ва Имом Ғаззолий меросининг тарихий-ретроспектив таҳлили асосида)	247
Xalmatova D. A. Aralash ta'limning pedagogik va psixologik asoslari	253
Хисматова Х. Рабочая тетрадь по коллоидной химии: использование в образовательном процессе и практические рекомендации	263

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Tleumuratova Z. Qaraqalpaqstan tariyxi sabaqlarında qaraqalpaq xalqınıń ruwxiy мәденияти tariyxın ўyreniw мәseleleri	269
---	-----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Otaqulova D. R. «Flipped classroom» texnologiyasi yordamida mashg'ulotlarni tashkil etish usuli	273
Achilov N. N. Chizmachilik darslarida loyihalash elementlarini bajarishda kompyuter grafikasidan foydalanga holda talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish	278
Ozodboyev I. O. Muhandislik va kompyuter grafikasi darslarida autocad dasturida yig'ish chizmalarini 2d va 3d ko'rinishlarini chizish	283
Исмоилов Д. М. Кредит модуль тизимиға асосланган ўқитиш тизимида физикадан амалий машғулотларини олиб бориш методикаси	287
Одилов Ё. Кредит-модуль тизимида физикадан эксперимент олиб бориш методикаси	293
Seytimbetov S. M. Talabalarning ijodkorlik qobiliyatlarini autocad grafik dasturida konstruksiyalash metodikasi orqali rivojlantirish	298
Sattarova D. H. Ta'lim jarayonida zamonaviy informatsion va kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish	303
Умиров Х. Б. Академик лицей талабаларига физикадан масалалар ечишни ўқитишда дастурий воситалардан фойдаланишни ривожлантириш	308

Сатторов А. Б. Информатика дарсларида коллеж ўқувчиларининг тадқиқотчилик жараёнини технологиялаштириш	314
Шербобоев Х. Б. Умумтаълим мактабларида информатика ўқитишнинг компетентли ва фаолиятли парадигмаларини амалга ошириш	320
Тураев С. Ж. Кредит-модул тизимида физика фанидан маъруза машғулотларини олиб бориш методикаси	324
Алимов У. Кластерли ёндашув асосида талабаларга компьютерда визуаллаштириш компетенциясини шакллантиришни лойиҳалаш	329
Bekqulov Q. Sh. Mustaqil ta'lim asosida o'qitish samaradorligini oshirish muhandislik grafikasi mislida	334
Jumayev I. O. Ko'pburchaklar yasashda aylanani teng bo'laklarga bo'lish orqali o'quvchilarga tushuntirishning amaliy ahamiyati	340
Hayitov J. M. Oliy ta'limda chizmachilik fanlarini kompyuter grafikasi dasturlaridan foydalanib o'qitish	344

БАСЛАЎЧИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Преимова Б. С. Baslawish klass oqiwshilarga matematikadan arifmetikaliq amellerdi uyreniwde interaktiv metodlardan paydalaniv metodikasi	350
Jumasheva G. X. Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish	353
Xudoyberganova Sh. B. Maktabgacha yoshdagi bolalarni psixologik rivojlanishini aniqlash usullari	357
Rajabova G. Maktab o'quvchilarining ekologik madaniyatini shakllantirishda ilg'or xorijiy tajribadan foydalanish imkoniyatlari	363
Genjebayeva G., Ubayxanova M., Nurullaeva N. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar nutqini o'stirishda tafakkurning roli	368
Жумашева А. Х., Жармагамбетова К. «Сказочные лабиринты игры» дошкольного возраста	373
Жумашева А. Х., Нуруллаева Н. Р. Развитие количественных представлений у детей дошкольного возраста посредством использования малых фольклорных жанров	378

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ХӘМ СПОРТ

Berdanov A. O. Oliy o'quv yurtlarida talabalar jismoniy madaniyatining mazmuni va vazifalari	382
Berdanov A. O. Jismoniy madaniyat va sport zamonaviy jamiyatning ijtimoiy hodisasi sifatida	386
Ikramov I. M. Kuch va tezlikni rivojlantirish metodikasi	391
Alimov J. A. Jismoniy mashg'ulotlarni tashkil qilish shakillari	395
Muxamedjanov Sh. M. Harakat qila bilishga oid malakalar tizimi	400
Kamchiyev S. K. Yosh gimnastikachilarda jismoniy sifatlarni rivojlantirishning uslublari	405
Тухтахужаев Х. Б. Формирования профессиональной компетентности будущих преподавателей физической культуры и спорта	409
Шералиева А. Психолого-педагогические значение формирования компетенций самоорганизации у спортсменов	413

ARALASH TA'LIMNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI

Xalmatova D. A.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: CD-ROM, kontent, konsensus, interfaol, Stenford, elear, refleksiya, interaktivlik, grafika, interaktivlik, rotatsiya, sinxron, asinxron.

Ключевые слова: CD-ROM, контент, консенсус, интерактив, Стэнфорд, ясность, отражение, интерактивность, графика, интерактивность, вращение, синхронность, асинхронность.

Key words: CD-ROM, content, consensus, interactive, Stanford, clarity, reflection, interactivity, graphics, interactivity, rotation, synchronicity, asynchrony.

Vaqt o'tishi bilan "aralashtirilgan ta'lim" tushunchasining mazmuni o'zgarib, takomillashib bordi. Pandemiya davrida sinxron va asinxroning kombinatsiyasi, shuningdek ta'lim jarayoni onlayn va oflayn o'rganish yangi odatiy holga aylandi. Shuning uchun «aralashtirilgan ta'lim» kontseptsiyasining evolyutsiyasini ko'rib chiqish juda muhim, ilgari bosib o'tilgan yo'lni takrorlamalik uchun, balki aralash ta'limning eng samarali yondashuvlarini amalga oshirish uchun.

Aralashtirilgan ta'limning asosiy tamoyillari dastlab 1960-yillarda korporativ va oliy ta'limda qo'llanilgan, ammo bu atamaning o'zi birinchi marta 1999 yilda, Amerika Interfaol o'quv markazi Internet orqali o'qitish uchun mo'ljallangan dasturiy ta'minot dasturlarini ishga tushira boshlaganida qo'llanilgan. Muvaffaqiyatli aralash ta'lim strategiyasini yaratish uchun uning asosiy g'oyalari va qadriyatlari haqida iloji boricha ko'proq ma'lumotga ega bo'lish. Biroq, bularni tushunish uchun, avvalo, hammasi qanday boshlanganini va uning asosiy tamoyillarini shakllantirgan tarixiy voqealarni bilishingiz kerak. Shunday qilib, keling, ongimizdagi miniatyura vaqt mashinalariga o'taylik va aralash ta'limning boshlanishiga qaytaylik.

1840-yillar: Birinchi masofaviy kurs Ser Isaak Pitman birinchi masofaviy ta'lim kursini ochdi. Pitmandan oldin kontseptsiyada boshqa o'zgarishlar bo'lgan bo'lsa-da, u bugungi kunda biz bilgan masofaviy ta'limga o'xshardi. Uning kursi stenografiyaga qaratilgan edi. Pitman o'z o'quvchilariga pochta orqali yuborilgan otkritkalar orqali stenogramma matnlarini yubordi va ular baho berish va tuzatish uchun ularni qaytarib yuborishlari kerak edi. Kompyuterlar va mobil qurilmalar

ishtirok etmagan va hatto taxminan bir asr davomida ixtiro qilinmagan bo'lsa ham, samarali fikr-mulohazalar va baholashlar hali ham jarayonning ajralmas qismi edi.

1960 va 1970 yillar: Mainframe kompyuterga asoslangan trening

Zamonaviy kompyuterga asoslangan o'qitishni 60-70-yillardagi mini-kompyuter va meynfreym o'qitishdan kuzatish mumkin. Bu birinchi marta bosma materiallarga va yuzma-yuz ko'rsatmalarga tayanmasdan, tashkilot ichidagi son-sanoqsiz ishchilarga o'qitishni o'tkazish mumkin edi. Xodimlar ma'lumotlarga kirish uchun o'zlarining belgilarga asoslangan terminallariga kirishlari mumkin edi. Eng ko'zga ko'ringan tizimlardan biri Platon bo'lib, u 1963 yilda Control Data va Illinoys universiteti tomonidan ishlab chiqilgan. Aslida, Platon hali ham mavjud.

1970-1980 yillar: Jonli treningni qo'llab-quvvatlash uchun televizorga asoslangan texnologiya aralashtirilgan ta'lim jadvalining ushbu bosqichida kompaniyalar o'z xodimlarini o'qitish uchun video tarmoqlardan foydalanishni boshladilar. Yangi ishga qabul qilish yoki mavjud xodimlarning malakasini kengaytirish uchun o'qituvchi endi jismonan joyida bo'lishi shart emas edi. Bu trening tajribasini yanada interaktiv va qiziqarli qildi. Talabalar o'z tengdoshlari bilan muloqot qilishlari, televizorda o'qituvchini tomosha qilishlari va hatto har qanday savol yoki muammolarni pochta orqali yuborishlari mumkin edi. Buni vebinarlar va video konferentsiyalarning oldingi qismi deb o'ylab ko'ring. Sun'iy yo'ldoshga asoslangan eng muvaffaqiyatli ta'lim misollaridan biri bu Stenford universitetining interaktiv TV tarmog'idir. Stenford 70 va 80-yillarda o'z video tarmog'iga resurslarni ajratdi, shunda professorlar bir vaqtning o'zida SF bo'ylab bir nechta joylarda dars o'tkazishlari mumkin edi va u hozirgacha ishlamoqda. Professorga topshiriqlarni pochta yoki kurer orqali yuborish o'rniga, endi talabalar o'z ishlarini onlayn ko'rib chiqish uchun yuborishlari mumkin.

1980 va 1990 yillar: CD-ROM o'qitish va LMS ning yuksalishi texnologiyaning rivojlanishi bilan aralashgan o'quv strategiyalari va ilovalari ham rivojlandi. Maktablar va tashkilotlar ko'proq interfaol o'rganish tajribasini taqdim etish uchun CD-ROMlardan foydalanishni boshladilar, masalan, video va ovozn aks ettiruvchi. Ushbu etkazib berish formati katta hajmdagi ma'lumotlarni o'z ichiga olishi mumkin edi, bu esa ularni masofaviy o'qitish uchun juda mos keladi. Elektron ta'lim tarixida birinchi marta kompyuterga asoslangan kurslar endi boy va keng qamrovli o'rganish tajribasini taklif qila oldi. Ba'zi hollarda u hatto yuzma-yuz o'qitish o'rnini ham egallagan. Bu, shuningdek, birinchi ta'limni boshqarish tizimlari (LMS) joriy qilingan paytda, ammo ular bugungi kunda mavjud echimlar bilan bir xil funksiyalarni taklif qilmagan. Tashkilotlar

o'quvchilarning taraqqiyotini kuzatish va onlayn o'quv kurslarini yaxshilash imkoniyatiga ega bo'lishni xohlashdi va bu tizimlar CD-ROM tarmog'ida elearning kursini yakunlash, ro'yxatga olish ma'lumotlari va foydalanuvchi ish faoliyatini kuzatishga yordam berdi.

1998 yil: Internetga asoslangan ta'limning birinchi avlodi aralashtirilgan ta'lim va umuman elearning so'nggi yigirma yil ichida 1998 yilda veb-ta'limning birinchi avlodi bilan boshlangan tez o'zgarishlarni kuzatdi. Kompyuterlar endi faqat tashkilotlar va badavlat odamlar uchun emas, balki omma uchun edi. Ko'proq uy xo'jaliklari o'z oilalari uchun shaxsiy kompyuterlarni sotib olishni boshladilar, kompaniyalar esa har bir xodim uchun shaxsiy kompyuterlarni tayyorladilar. Keyin kompyuterlar ko'proq interaktivlikni taklif qila boshladilar. Grafika, ovoz va video yanada jozibador bo'ldi, brauzerlar esa ulanish tezligini oshirdi va deyarli hammaga internet o'quv resurslaridan foydalanish imkoniyatini berdi. Tashkilotlar o'quvchilarga CD-ROMlarni tarqatish o'rniga internet orqali materiallarni, elearning baholashlarini va topshiriqlarni yuklashlari mumkin edi va o'quvchilar ularga sichqoncha tugmasini bosish orqali kirishlari mumkin edi. Dastlab, ko'pgina CD-ROM ishlab chiqaruvchilari o'zlarining elektron ta'lim kurslarini hech qanday o'zgartirishlarsiz Internetda nashr etishga harakat qilishdi. Biroq, ular tezda o'zlarining mavjud onlayn kontentini, masalan, yuklab olish uchun bir necha daqiqa vaqt ketadigan katta video fayllarni veb-ga asoslangan o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirish uchun nozik sozlash kerakligini bilib oldilar.

2000-yilgacha: Aralashtirilgan ta'lim integratsiyasi

Biz hozirda aralash ta'lim uchun qiziqarli davrda o'zimizni topamiz. Texnologiya tez o'zgarib bormoqda va ko'plab tashkilotlar va xususiy ta'lim muassasalari aralash ta'lim yondashuvining afzalliklarini ko'rishni boshladilar. Sinfidagi interfaol stsenariylardan tortib, vebinarlar va onlayn darsliklarga, o'quvchilar endi keng ko'lamli texnologik vositalar va ilovalarga ega. Kompaniyalar o'z xodimlarini istalgan vaqtda istalgan joyda o'qitish imkoniyatiga ega, onlayn o'quvchilar esa dunyoning istalgan nuqtasidan onlayn jamoalar va interaktiv elearning kurslarida qatnashishlari mumkin. Asta-sekin, yuzma-yuz ta'lim va texnologiyaga asoslangan ta'lim o'rtasidagi ittifoq ta'lim tajribasini boyitish va o'rganishni qiziqarli, qiziqarli va yanada foydali qilishning yangi va ijodiy usullarini ishlab chiqaradi.

Samarali aralash ta'lim pedagogikasi

Samarali aralash ta'lim pedagogikasi odamni markazga qo'yadi. U mohiyatiga ko'ra insonga qaratilgan. Talaba ta'lim markazida jarayoni. Uning ta'lim traektoriyasi uning kamchiliklari, ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olgan

holda quriladi; o'qituvchi o'zining noyob ta'lim tajribasini ishlab chiqadi, bu boshqa fanlar bilan, o'zi bilan (refleksiya) va barcha xilma-xilligidagi muhit yoki muhitlar. Talaba boshqalar bilan sub'ekt-sub'ekt munosabatlariga kiradi.

Aralashtirilgan ta'lim, shuningdek, texnologiya vositachiligidagi o'qitish, veb-takomillashtirilgan ta'lim yoki aralash rejimli o'qitish sifatida ham tanilgan, bu onlayn o'quv materiallari va onlayn o'zaro ta'sir qilish imkoniyatlarini jismoniy joylashuvga asoslangan sinf usullari bilan birlashtirgan ta'limga yondashuvdir.

Aralashtirilgan ta'lim o'qituvchi va talabaning jismoniy ishtirokini talab qiladi, bunda talaba vaqt, joy, yo'l yoki sur'at ustidan nazoratning ba'zi elementlari mavjud. Talabalar hali ham o'qituvchi ishtirokida g'ishtdan qurilgan maktablarda o'qiyotgan bo'lsa-da, yuzma-yuz sinf amaliyotlari kontent va etkazib berish bo'yicha kompyuter vositachiligidagi tadbirlar bilan birlashtiriladi. Bundan tashqari, u kasbiy rivojlanish va o'qitish sharoitida ham qo'llaniladi.

Aralashtirilgan ta'lim juda kontekstga bog'liq bo'lgani uchun uni universal tasavvur qilish qiyin. Ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, aralash ta'limning qat'iy ta'rifi bo'yicha konsensusning yo'qligi uning samaradorligini tadqiq qilishda qiyinchiliklarga olib kelgan. 2013 yilgi yaxshi iqtibos keltirgan tadqiqotda aralash ta'lim keng ma'noda onlayn va shaxsan yetkazib berish aralashmasi sifatida ta'riflangan, bunda o'qituvchi va talabalar onlayn qism yuzma-yuz muloqot vaqtining bir qismini to'ldirish o'rniga samarali almashtiradi. Bundan tashqari, 2015 yilgi meta-tahlil tarixan aralashtirilgan ta'lim bo'yicha dalillarga asoslangan tadqiqotlarni keng qamrovli ko'rib chiqdi, aralash ta'lim «onlayn bilan jismoniy yuzma-yuz o'qitish usullarining kombinatsiyasi ko'rib chiqilishini aniqlashda umumiyliklarni topdi. ta'lim usullari, texnologiya vositachiligidagi ta'limga tayanadi, bunda o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari ma'lum vaqt oralig'ida masofadan ajratiladi.» Ushbu hisobot shuningdek, ushbu dalillarga asoslangan tadqiqotlarning barchasida talabalarning muvaffaqiyati yuqoriroq bo'lgan degan xulosaga kelgan. to'liq onlayn yoki to'liq yuzma-yuz o'rganish tajribalari bilan solishtirganda aralash ta'lim tajribalari. Tadqiqot adabiyotlarida “aralashtirilgan ta'lim”, “gibrid ta'lim”, “texnologiyalar vositasida ta'lim”, “vebda kengaytirilgan ta'lim” va “aralash rejimli o'qitish” atamaları ko'pincha bir-birining o'rnida ishlatiladi.

Modellar

Aralashtirilgan ta'limning ta'rifi bo'yicha juda kam konsensus mavjud. Ba'zi akademik tadqiqotlar buni ortiqcha atama ekanligini ko'rsatdi. Biroq, ba'zi tadqiqotchilar va ta'lim tahlil markazlari tomonidan taklif qilingan turli xil aralash o'rganish modellari mavjud. Bu modellarga quyidagilar kiradi:

Yuzma-yuz haydovchi - bu erda o'qituvchi ko'rsatmalarni boshqaradi va raqamli vositalar bilan kengaytiradi.

Rotatsiya - talabalar mustaqil onlayn ta'lim jadvali va yuzma-yuz dars vaqti bo'yicha aylanishadi.

Flex – O'quv dasturining aksariyati raqamli platforma orqali yetkaziladi va o'qituvchilar yuzma-yuz maslahat va yordam olishlari mumkin.

Laboratoriya mashg'ulotlari - Barcha o'quv dasturlari raqamli platforma orqali, ammo doimiy jismoniy joyda taqdim etiladi. Talabalar odatda ushbu modelda jismoniy darslarni ham oladilar.

O'z-o'zidan aralashish - Talabalar jismoniy o'rganishni onlayn kurs ishi bilan oshirishni tanlashadi.

Onlayn haydovchi – Talabalar o'qituvchilarni ro'yxatdan o'tkazishi mumkin bo'lgan onlayn platforma orqali butun kursni tamomlaydi. Barcha o'quv dasturlari va o'qitish raqamli platforma orqali yetkaziladi va kerak bo'lganda yuzma-yuz uchrashuvlar rejalashtirilgan yoki mavjud bo'ladi.

Shuni ta'kidlash kerakki, hatto aralashgan o'rganish modellari ham birlashtirilishi mumkin va ko'plab ilovalar kattaroq aralashgan o'rganish strategiyasining o'lchovlari sifatida ularning ba'zilari, ko'plari yoki hatto barchasidan foydalanadi. Bu modellar, asosan, bir-birini istisno qilmaydi. Aralashtirilgan ta'lim modelini o'z ichiga olishi mumkin bo'lgan ko'plab komponentlar mavjud, jumladan «o'qituvchi tomonidan taqdim etilgan kontent, elektron ta'lim, vebinarlar, konferentsiya qo'ng'iroqlari, o'qituvchilar bilan jonli yoki onlayn sessiyalar va boshqa media va tadbirlar, masalan, Facebook, elektron pochta, chat xonalari, bloglar, podkastlar, Twitter, YouTube, Skype va veb-boards».

Afzalliklar

Xabarlarga ko'ra, aralash o'qitish yuzma-yuz yoki sof onlayn darslarga qaraganda samaraliroqdir. Aralashtirilgan ta'lim usullari ham yuzma-yuz o'rganishdan ko'ra o'quvchilarning yuqori darajadagi yutuqlarini samaraliroq ko'rsatishi mumkin.

Raqamli ta'lim va birma-bir yuzma-yuz vaqt kombinatsiyasidan foydalangan holda, talabalar yangi tushunchalar bilan mustaqil ravishda ishlashlari mumkin, bu esa o'qituvchilarni tarqatish va individual e'tiborga muhtoj bo'lishi mumkin bo'lgan individual talabalarni qo'llab-quvvatlashdan ozod qiladi. «O'qituvchilar jismoniy sinfda bo'lgani kabi eng kichik umumiy maxrajga o'ynashdan ko'ra, endi barcha talabalarga o'zlarining to'liq potentsiallarini ro'yobga chiqarishga yordam berish uchun o'z yo'riqnomalarini soddalashtirishlari mumkin.» Aralashtirilgan ta'lim tarafdorlari oliy ta'lim kurslariga «asinxron Internet aloqa texnologiyasi»ni

kiritish «bir vaqtning o'zida mustaqil va hamkorlikda o'rganish tajribasini osonlashtirishga» xizmat qiladi, deb ta'kidlaydilar.

Ushbu birlashma talabalarning qoniqishi va bunday kurslarda muvaffaqiyatga erishishiga katta hissa qo'shadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabatini yaxshilashi aniqlangan. Axborot texnologiyalarini sinf loyihalariga kiritish orqali o'qituvchilar va sirtqi bo'lim talabarlari o'rtasidagi aloqa yaxshilandi va talabalar "kompyuterga asoslangan sifat va miqdoriy baholash modullari" yordamida kurs materialini tushunishlarini yaxshiroq baholay olishdi.

Aralashtirilgan ta'lim, shuningdek, ta'lim xarajatlarini kamaytirish potentsialiga ega, ammo ba'zilar aralash ta'lim jismoniy sinfda o'rganishga qaraganda arzonroq ekanligi haqida bahslashmoqda aralashtirilgan ta'lim sinflarni onlayn makonga joylashtirish orqali xarajatlarni kamaytirishi mumkin va u asosan qimmat darsliklarni o'quvchilar ko'pincha sinfga olib keladigan elektron qurilmalar bilan almashtiradi. Raqamli foydalanish mumkin bo'lgan elektron darsliklar ham darsliklar byudjetini kamaytirishga yordam berishi mumkin. Aralashtirilgan ta'lim tarafdorlari ma'lumotlar to'plash va o'qitish va baholashni moslashtirish imkoniyatini ushbu yondashuvning ikkita asosiy afzalligi sifatida ta'kidlaydilar.

Aralashtirilgan ta'lim ko'pincha o'quvchilar ma'lumotlarini avtomatik ravishda to'playdigan va o'quv yutuqlarini o'lchaydigan, o'qituvchilar, talabalar va ota-onalarga o'quvchilarning batafsil ma'lumotlarini taqdim etadigan dasturiy ta'minotni o'z ichiga oladi. Ko'pincha, testlar avtomatik ravishda baholanadi va bir zumda fikr bildiradi. Hisobdorlikni ta'minlash uchun talabalar loginlari va ish vaqtlari ham o'lchanadi. Aralashtirilgan ta'lim dasturlari bo'lgan maktablar o'quvchilarning yutuqlarini oshirish uchun resurslarni qayta taqsimlashni ham tanlashi mumkin. Mavjud o'quv rejalaridan tashqarida maxsus iste'dod yoki qiziqishlarga ega bo'lgan talabalar o'z malakalarini oshirish yoki sinf cheklovlaridan oshib ketish uchun ta'lim texnologiyasidan foydalanadilar. Aralashtirilgan ta'lim shaxsiylashtirilgan ta'limga imkon beradi, o'qituvchi sinf oldida turgan modelni almashtiradi va hamma bir xil sur'atda qolishini kutadi. «Birlashtirilgan ta'lim talabalarga o'z tezligida ishlashga imkon beradi, ular davom etishdan oldin yangi tushunchalarni to'liq tushunishlariga ishonch hosil qiladi.»

Aralashtirilgan ta'limni o'z ichiga olgan sinf muhiti, tabiiyki, muvaffaqiyatga erishish uchun o'quvchilardan ko'proq avtonomiya, o'zini o'zi boshqarish va mustaqillikni namoyish etishni talab qiladi. Agar o'qituvchilar aralash ta'lim strategiyalarini joriy etishdan oldin boshlang'ich dastur yo'nalishi shaklini taklif

qilsalar, bu o'quvchilarni turli komponentlar bo'ylab harakatlanish va mustaqillik tuyg'usini rivojlantirishga ishonch hosil qilish uchun yaxshiroq tayyorlaydi.

Aralashtirilgan ta'lim o'quvchilarning o'rganishini boshlash va keyinchalik shaxsiy imkoniyatlar va resurslarni maksimal darajada oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Ba'zi onlayn muassasalar raqamli sinfni tashkil qilish uchun veb-konferentsiya texnologiyasi orqali talabalarni o'qituvchilar bilan bog'laydi. Ushbu muassasalar universitet darajasida onlayn kurslarni ommalashtirgan ko'plab texnologiyalarni oladi. Aralashtirilgan ta'limning ba'zi afzalliklarini, xususan, bolalar bog'chasidan 12-sinfgacha bo'lgan ta'lim darajasidagi ta'lim texnologiyasining umumiy kontsepsiyasida topish mumkin. Bu, shuningdek, miqyosda shaxsiylashtirilgan ta'limning eng samarali usullaridan biridir.

Aralashtirilgan ta'lim sifat va foydalanish qulayligini boshqarish usuli sifatida standartlardan foydalanishni qo'llab-quvvatlaydi. Bunga bir nechta turdagi standartlar kiradi: A4L-dan SIF spetsifikatsiyasi yoki IMS Global Konsorsiumidan O'quv asboblari bilan o'zaro ishlash spetsifikatsiyasi yoki davlat standartlari va Common Core State standartlari kabi akademik standartlar, texnologiyaning turli mavzularga integratsiyalashuvini rag'batlantiradi.

Ta'limni boshqarish tizimi yoki tizimlar federatsiyasi o'quvchilarga yaxshiroq yordam berish uchun muhokamalar o'tkazilishi mumkin bo'lgan onlayn hamjamiyatni yaxshiroq his qilishni rivojlantirishga yordam beradi.

Ushbu virtual o'quv muhiti professorlarni talabalar bilan jismonan hozir bo'lmasdan bog'lashga yordam beradi va shu bilan uni «virtual kafe»ga aylantiradi. Ko'pgina maktablar ushbu onlayn vositalardan onlayn darslar, sinf ishlari, savol-javoblar forumlari va maktab bilan bog'liq boshqa ishlar uchun foydalanadilar. Aralashtirilgan ta'lim onlayn hamjamiyat tomonidan ijobiy natijalar berdi. Bunday natijalar solishtirildi va anonim alkogolizm va vaznni kuzatuvchilar natijalariga o'xshash natijalarni ko'rsatdi.

Aralashtirilgan ta'limning afzalliklari amalga oshirilayotgan dasturlarning sifatiga bog'liq. Ajoyib aralash ta'lim dasturlarining ba'zi ko'rsatkichlari «o'quvchilarning o'rganishini osonlashtirish, g'oyalarni samarali etkazish, o'rganishga qiziqish ko'rsatish, samarali tashkil etish, talabalarga hurmat ko'rsatish va taraqqiyotni adolatli baholash»

Kamchiliklari

Muvaffaqiyatli rejalashtirilmasa va amalga oshirilmasa, aralash ta'lim texnik jihatlarida kamchiliklarga ega bo'lishi mumkin, chunki u aralash ta'lim tajribasini etkazib beradigan texnik resurslar yoki vositalarga kuchli bog'liqdir. Bu vositalar

o'rganish tajribasiga mazmunli ta'sir ko'rsatishi uchun ishonchli, ishlatish uchun qulay va yangilangan bo'lishi kerak.

Aralashtirilgan ta'limning bir qancha kamchiliklari bor. Ushbu turdagi o'rganish talabalarga kerak bo'lganda Internetga kirish yoki istalgan joydan o'rganish imkoniyatini taqdim etsa-da, har bir talaba kompyuterda o'rganishi kerak bo'lgan vositalardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishiga kafolat yo'q. Yana bir muammo - bu ishonchsiz internet. Ko'p hollarda internet ishlamay qolishi mumkin. Agar butun sinf bir xil vositalardan foydalanish imkoniga ega bo'lmasa, o'qituvchi sinfni bir sahifada ushlab turolmaydi. Bu sinflarda o'quv bo'shlig'ini yaratadi. Ta'lim tizimi barcha o'quvchilarga ishonchli internet va kompyuterlarni taklif qila olmasa, bu asosiy ta'limga samarali alternativ bo'lishini ta'minlash mumkin emas.

IT savodxonligi kurs materiallariga kirishga urinayotgan talabalar uchun muhim to'siq bo'lib xizmat qilishi mumkin, bu esa yuqori sifatli texnik yordamning mavjudligini birinchi o'ringa qo'yadi. Aralashtirilgan ta'limning qiyin bo'lishi mumkin bo'lgan boshqa jihatlari - bu onlayn muhitda boshqaruv bilan bog'liq qiyinchiliklar tufayli guruh ishi.

Hisobotlarga ko'ra, ma'ruza yozish texnologiyalaridan foydalanish talabalarning materiallardan orqada qolishiga olib kelishi mumkin. To'rt xil universitetda o'tkazilgan tadqiqotda ma'lum bo'lishicha, talabalarning faqat yarmi muntazam ravishda ma'ruza videolarini tomosha qilgan va talabalarning deyarli 40 foizi bir o'tirishda bir necha haftalik videolarni tomosha qilgan. Bu o'qituvchi uchun qo'shimcha ta'sir ko'rsatadi va talabaga qancha onlayn resurslarni ko'rsatish kerak, lekin u mo'ljallangan talaba uchun to'g'ri darajada bo'lishini ta'minlaydi.

Pedagog nuqtai nazaridan, so'nggi paytlarda an'anaviy (masalan, qog'oz asosidagi) baholashga nisbatan elektron axborot vositalaridan foydalanilganda samarali fikr-mulohazalarni taqdim etish ko'proq vaqt talab qilishi (shuning uchun qimmatroq) ekanligi qayd etildi. Elektron ta'lim platformalaridan foydalanish an'anaviy usullardan ko'ra ko'proq vaqt talab qilishi va yangi xarajatlarga olib kelishi mumkin, chunki elektron ta'lim platformalari va xizmat ko'rsatuvchi provayderlar o'qituvchilardan foydalanuvchi to'lovlarini olishlari mumkin.

Yana bir muhim masala - tarmoq infratuzilmasiga kirish. Raqamli bo'linish Internetning keng tarqalishi bilan torayib borayotgan bo'lsa-da, ko'plab talabalar Internetga keng tarqalgan va hamma joyda - hatto o'z sinflarida ham kirish imkoniga ega emaslar. Tashkilotning pedagogik strategiyasiga aralash ta'lim strategiyalarini kiritishga qaratilgan har qanday urinish buni hisobga olishi kerak.[47] Shu sababli, ushbu muammoni hal qilish uchun o'quv markazlari

yaxshi Wi-Fi ulanishlari bilan qurilgan. Nihoyat, kasblararo simulyatsiya va klinik asosli joylashtirish asosiy komponentlar (masalan, tibbiyot, akusherlik va ginekologiya) bo'lgan ta'lim sohalarida shaxsan o'qitish klinik ko'nikmalarni o'rgatishning asosi bo'lib qolmoqda va faqat onlayn nutq orqali o'qitishning o'zi to'liq almashtirish va ta'minlash uchun etarli emas. solishtirish mumkin bo'lgan ta'lim natijalari.

Aralash ta'limning psixologik asoslari

Aralashtirilgan ta'lim o'quvchilar motivatsiyasining asosiy psixologik ehtiyojlarini qondira oladimi yoki yo'qmi, hali ham javob izlanmoqda, chunki aralash ta'lim va asosiy psixologik ehtiyojlar o'rtasidagi bog'liqlik juda aniq, chunki haqiqiy sinf sharoitlari yuzma-yuz, o'qituvchiga yo'naltirilgan holda o'zgartirilgan. sinfni tashkil etishning integratsiyalashgan aralash rejimiga o'qitish yondashuvi. Shu munosabat bilan, o'quvchilarning asosiy psixologik ehtiyojlarining tabiati ta'lim kontekstining o'zgarishiga munosabatda o'zgaradimi? Talabalar o'zlarining asosiy psixologik ehtiyojlarining ahamiyatini qanday tushunishadi? Ushbu savollarga javob berish uchun maqola aralash ta'lim talabalarining asosiy psixologik ehtiyojlariga javob beradimi yoki yo'qligini aniqlash uchun aralash usulni (so'rov va intervyu) qo'llaydi. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning asosiy psixologik ehtiyojlari bilan bog'liqlik va kompetentsiya konstruksiyalari bajarilgan. Avtonomiyaga bo'lgan ehtiyoj, maktab madaniyati, baholash va o'qituvchilar va talabalarining odatiy rollari tufayli hozircha qondirilmadi. Ushbu tadqiqot shuningdek, uchta asosiy psixologik ehtiyojlar o'zaro bog'liqligini aniqladi. Aralashtirilgan ta'lim turli xil ta'lim uslublari talabalari uchun o'zaro ta'sirning yangi hajmini taqdim etdi. Turli xil ilmiy natijalar talabalarining qarindoshlik istagini qondirishga imkon beradigan yana bir «men» ni tasvirlaydi. Aralashtirilgan ta'lim natijalari boshqalar tomonidan tan olinishining spiral rivojlanishiga olib kelishi mumkin va malaka keyinchalik shaxsning shakllanishiga, keyin esa qarindoshlikka olib kelishi mumkin.

Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning asosiy psixologik ehtiyojlarining o'zaro bog'liqligi va kompetentsiyalari aralash ta'limning hozirgi holatida bajarilgan. Hozircha avtonomiyaga bo'lgan ehtiyoj maktab madaniyati, baholash va o'qituvchilar va o'quvchilarning an'anaviy rollari tufayli qondirilmadi, ammo avtonomiyaning asosiy psixologik ehtiyojini ma'lum kontekstli o'zgaruvchilar bilan qondirish mumkin degan kuchli tendentsiya mavjud. Ushbu tadqiqot, shuningdek, uchta asosiy psixologik ehtiyojlar aslida o'zaro bog'liqligini aniqladi. Aralashtirilgan ta'lim turli xil ta'lim uslublari talabalari uchun o'zaro ta'sirning yangi hajmini taqdim etdi. Talabalarining

ijtimoiy o'zaro ta'siri endi sinf bilan chegaralanib qolmadi. O'quv natijalarining xilma-xilligi talabalarining yana bir «men»ini tasvirlab berdi, bu esa talabalar o'rtasidagi munosabatlarni va o'zaro munosabatlarni yaxshilashga imkon beradi, ya'ni o'zaro bog'liqlik qondiriladi. Aralashtirilgan ta'lim natijalari boshqalar tomonidan e'tirof etilishining spiral rivojlanishiga olib kelishi mumkin va malaka keyinchalik shaxsiyatning shakllanishiga, keyin esa qarindoshlikka olib kelishi mumkin.

Ta'limning psixologik asoslari o'rganish va o'qitish uchun tegishli bo'lgan psixologiyaning ba'zi tamoyillarini taqdim etadi. U o'qituvchilarni tayyorlash o'quv dasturida umumiy va ta'lim psixologiyasining bifurkatsiyasi muammosiga muqobil javobni taqdim etadi. Yechim vaqtinchalik va aniq kamchiliklarga ega bo'lsa-da, u muammo va boshqa echimlar va/yoki o'tmishdagi amaliyot uchun aniq asoslar muhokamasini rag'batlantirishi mumkin degan umidda taklif etiladi. Muhokama qilingan asosiy tushunchalar orasida o'qituvchilarning munosabati va xulq-atvori, turli xil ta'lim turlari, ta'limdagi texnologiya, unutish va yo'q bo'lib ketish, bolaning rivojlanishi va aql o'lchovlariga kiradi.

Adabiyotlar:

1. Aralash ta'limning pedagogik asoslari. Xalmatova Dilobod Alimjanovna attachment=12285 2023 - yil
2. Azizxo'jaeva N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. T.: -O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi, 2006 y. 166 b.
3. Bekmuradov A.Sh., Golish L.V., Xoshimova D.P. Proektivnie i planirovanie pedagogicheskix texnologiy . T.: -O'zbekistonl, 2009 g. 205b.
4. Bekmuradov A.Sh., Golish L.V., Xoshimova D.P. Texnologiya proeknogo obuchenie. T.: -O'zbekistonl, 2009 g. 185 b.
5. Pedagogika oliy o'quv yurti studentlarining mustaqil ishlari. O'qituvchilik ixtisosiga kirish kursiga metodik ko'rsatmalar. T.: -O'qituvchil 1980 y. 156
6. "Ta'lim klasterida pedagogik innovatsiyalar tushunchasi" AS Baxtiyorovna, мугаллим хэм узлик-сиз билимлендириу, 2023
7. Ta'limda innovatsion uslublarni ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy etishning nazariy asoslari AS Baxtiyorovna, Scientific Bulletin of NamSU-Научный вестник НамГУ-NamDU ilmiy axborotnomasi-2023-yil_2-son
8. Talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish (oliy ta'lim muassasalari pedagogika misolida) Xalmatova Dilobod Alimjanovna 2023 yil

PEZIOME

Aralashtirilgan ta'limning asosiy tamoyillari, shakllantirgan tarixiy voqealari hamda pedagogik va psixologik asoslari haqida.

PEZIOME

Об основных принципах смешанного обучения, исторических событиях, сформировавших его, педагогических и психологических основах.

SUMMARY

About the basic principles of blended learning, historical events that formed it, pedagogical and psychological foundations.